

درسنامه و نکات مهم درس پانزدهم

قرون وسطا

امپراتوری روم شرقی (بیزانس)

علت تقسیم امپراتوری روم: در قرن ۴م، امپراتوری روم بر اثر مشکلات اداری و اقتصادی به دو بخش شرقی و غربی تقسیم شد.

علت دوام امپراتوری روم شرقی یا بیزانس: بهره مندی از اقتصاد و ارتش و به خصوص نیروی دریایی نسبتاً نیرومند در برابر حملات پیاپی مسلمانان با وجود از دست سرزمین های افریقای و بخشی از قلمرو آسیایی دوام آورد.

اهمیت قسطنطنیه: برخورداری از موقعیت جغرافیایی و ارتباطی ویژه و داشتن باروهای دفاعی مستحکم، پایگاه مهمی برای تسلط بر ولایات تابع و حفاظت از راه های مهم تجاری به شمار می رفت.

سقوط امپراتوری بیزانس: حمله ترکان مسلمان عثمانی و فتح قسطنطنیه در سال ۱۴۵۳م.

تهاجم ژرمنها به امپراتوری روم غربی

سقوط امپراتوری روم غربی: امپراتوری روم غربی نتوانست در برابر سیل تهاجم دسته های ژرمن ایستادگی کند و سقوط کرد و به چندین سرزمین جدا از هم تجزیه شد که بر هر یک دسته ای از ژرمن ها حکومت می کرد.

نتایج هجوم ژرمنها به امپراتوری روم غربی: ۱- افول شهرنشینی ۲- رکود تجارت ۳- گسترش زندگی روستائینی

پیامد سقوط امپراتوری روم غربی: ۱- انحطاط بیشتر شهرهای اروپای غربی ۲- بازرگانان و صنعتگران شغل خود را رها و به مان رفتند ۳- تعلیم و تربیت و فعالیت های فرهنگی از رونق افتاد ۴- ادبیات، معماری و هنر یونانی و رومی به مرور زمان از یاد رفت.

پادشاهی شارلمانی و امپراتوری مقدس روم

تشکیل حکومت فرانکها: دسته ای از ژرمنها سرزمین گل را تصرف و حکومت خود را بنیان نهادند

علل گسترش قلمرو فرانک ها: گرویدن به دین مسیحیت و اتحاد با کلیسای رم

اوج قدرت فرانکها: در زمان شارل بزرگ معروف به شارلمانی

اقدامات شارلمانی

۱- شارلمانی با جنگ های پی در پی که با خون ریزی همراه بود بر بخش اعظم اروپای غربی و مرکز سلطه یافت. ۲- همچون پدر و نیای خود، با پاپ رهبر کلیسای مسیحیت متحد و از پاپ در برابر دشمنانش پشتیبانی کرد. ۳- نهاد اداری دوران امپراتوری روم موسوم به کومس یا کنت را احیا نمود ۴- انتخاب مأموران ویژه برای نظارت بر عملکرد کنت ها بکه مستقیم به او گزارش می دادند.

لقب پاپ به شارلمانی: امپراتور مقدس روم

وظیفه مهم کنت ها: به عنوان نماینده ی پادشاه مناطق مختلف امپراتوری فرانک ها را اداره می کردند.

گسترش و تحکیم نظام فئودالیسم

پیامد انقراض حکومت شارلمانی: ۱- ایجاد هرج و مرج و نا امنی در اروپا در اوایل قرن ۹م. ۲- حملات طوایف غیر

متمدن از شرق و شمال

علل و نتیجه ناتوانی پادشاهان، بعد از شارلمانی: ۱- ناتوانی در تأمین هزینه ی ارتش ۲- ناتوانی در حفظ اقتدار و امنیت قلمرو خود باعث شد اربابان (زمین داران بزرگ)، از جمله شاهان، قسمت هایی از زمین ها و املاک خود در برابر دریافت خدمات نظامی و غیرنظامی به زیردستان و یا اشراف درجه ی دوم واگذار کردند ۳- تشکیل سلسله مراتب فئودالیسم ۴- فئودال ها کلیه حقوقی که خاص پادشاه بود را تصاحب نمودند. ۵- تقسیم قدرت سیاسی میان فئودال ها و زمین داران بزرگ و کوچک

سلسله مراتب اجتماعی در ابتدای قرون وسطا: ۱- پادشاه ۲- فئودال یا زمینداران بزرگ ۳- اربابان یا زمین داران کوچک (شوالیه ها) ۴- کشاورزان آزاد و سرف ها

مهم ترین نتیجه فئودالیسم: تقسیم قدرت سیاسی میان فئودال ها یا زمین داران کوچک و بزرگ

امتیازات فئودال ها: ۱- اخذ مالیات از زیر دستان خود ۲- پرداختن به قضاوت ۳- بعضی حکم اعدام صادر می کردند ۴- حق اعلان جنگ و صلح ۵- داشتن پرچم و لوای مخصوص به خود

وظایف واسال: ۱- به ارباب سوگند وفاداری یاد می کردند ۲- هنگام جنگ ارباب را یاری می کردند ۳- حفاظت از کاخ و کوشک ارباب ۴- پرداخت عوارض و مالیات

وضعیت و موقعیت سرفها

سرف: در قرون وسطا کار بر روی زمین های اربابان به عهده میلیو نها کشاورز وابسته به زمین بود که به آن ها سرف می گفتند.

سرف ها دو گروه بودند: ۱- گروهی از سرف ها، کشاورزان آزادی بودند که به علت بدهکاری سرف شدند ۲- همچنین عده ای از کشاورزان بخاطر ناامنی و هرج و مرج زمین خود را به فرد نیرومند واگذار کردند و در عوض از حمایت برخوردار شدند

پایین ترین مرتبه اجتماع نظام فئودالی: سرف ها

ویژگی های سرف ها: ۱- قراردادش در پایین ترین مرتبه ی اجتماعی نظام فئودالی ۲- اجازه نداشتند ملک ارباب را ترک کنند ۳- برده نبودند که قابل خرید و فروش باشند

علل پیشرفت کشاورزی و افزایش محصول در قرون وسطا: با وجودی که این پیشرفت محسوس نبود اما ۱- اختراع خیش آهن ۲- بهره گیری وسیع از اسب در امور زراعی ۳- استفاده ی درست از کود حیوانی

علل محدودیت افزایش میزان تولید محصول در قرون وسطا: ۱- هر سال عدم کاشت یک سوم تا نیمی از زمین به منظور بازیابی قوت زمین

علل بروز قحطی و گرسنگی در قرون وسطا: وضعیت نامناسب جاده ها و حمل و نقل

جنگهای صلیبی

جنگ های صلیبی: به سلسله ای از جنگ های مذهبی که مسیحیان به دعوت پاپ و به فرماندهی شاهان و اشراف اروپایی علیه مسلمانان برپا کردند.

مدت زمان جنگ های صلیبی: دویست سال از ۱۰۹۶ م. تا ۱۲۹۱ م.

علت مشهور شدن به جنگ های صلیبی: مسیحیان شرکت کننده در جنگها از نشان صلیب بر روی لباس و پرچم های خود نصب کرده بودند.

علل و عوامل شروع جنگ های صلیبی: ۱- مشکلات اقتصادی و اجتماعی سرزمینهای اروپایی

۲- به خطر افتادن موجودیت امپراتوری بیزانس ۳- موفقیت های نظامی مسیحیان در اندلس

مشکلات اقتصادی و اجتماعی در اروپای قرون وسطا: هجوم و مهاجرت گسترده ی طوایف ژرمنی به سرزمین های

اروپای غربی، رکود و تعطیلی فعالیت های تجاری و کارگاهی، افزایش جمعیت، بیکاری، فقر و کمبود مواد غذایی

سیاست پادشاهان و فئودالها برای کاهش مشکلات اقتصادی و اجتماعی قلمرو خود: تلاش کردند مردم برای

شرکت در جنگ های مذهبی و حرکت به سوی سرزمین های دور دست تشویق کنند

آوازه ثروت، رفاه و رونق سرزمین های اسلامی که توسط زائران بیت المقدس به اروپا رسیده بود.

به خطر افتادن موجودیت امپراتوری بیزانس

پیروزی سلجوقیان بر امپراتوری بیزانس در جنگ ملازگرد و پیشروی آنان در آسیای صغیر، درخواست

کمک امپراتور روم شرقی از پاپ اوربان دوم مسیحیان برای حمله به سرزمینهای اسلامی و جنگ با مسلمانان

مهمترین پیامد نبرد ملازگرد: درخواست کمک امپراتور بیزانس از پاپ علیه مسلمانان

موفقیت های نظامی مسیحیان در اندلس

در قرن ۱۱ م، به دلیل ضعف و اختلافات داخلی حاکمان مسلمان در اندلس، مسیحیان توانستند بخشهای وسیعی از اندلس را

تصرف کنند این پیروزی ها انگیزه و روحیه صلیبی ها برای شرکت در نبرد علیه مسلمانانرا افزایش داد و این جنگها از سوی

کلیسا جنگ مقدس اعلام شد.

روند جنگ های صلیبی

صلیبیان در نخستین جنگ صلیبی با استفاده از غفلت حکومت سلجوقی و اختلاف و دشمنی های میان خلافت های فاطمیان و عباسیان پیروز شدند و شهر بیت المقدس و چند شهر دیگر منطقه ی شام در سواحل شرقی مدیترانه را تصرف کردند.

وضعیت جهان اسلام در جنگ اول صلیبی: اختلاف میان خلفای فاطمی و عباسی و سلجوقی و عدم اتحاد آنها با یکدیگر

صلاح الدین ایوبی: سردارگردد مسلمان که بیت المقدس را از اشغال صلیبیون آزاد کرد
پادشاهان، فئودالها و شوالیه های اروپایی پس از آزادی بیت المقدس توسط مسلمانان با تشویق پاپ چند جنگ دیگر راه انداختند اما توفیقی نیافتند.

نتیجه جنگ های صلیبی: پیروزی مسلمانان و بیرون راندن صلیبیان از آخرین پایگاهشان در سواحل شام

آثار و پیامدهای جنگهای صلیبی

با وجود پیروزی مسلمانان در جنگ های صلیبی و حفظ سرزمین های خود بعزت و وقوع جنگ، در بخشی از قلمرو اسلامی یعنی فلسطین، شام و مصر آسیب و خسارت های جانی و مالی فراوانی برای ساکنان این مناطق به بار آورد. اگر چه صلیبیان از لحاظ سیاسی و نظامی شکست خوردند اما بهره های اقتصادی، فرهنگی و علمی از این جنگها بردند
مهمترین پیامد جنگ های صلیبی برای اروپاییان: زمینه ساز انتقال دستاوردهای گوناگون تمدن اسلامی به خصوص دستاوردهای علمی مسلمانان به اروپا و افزایش اطلاعات جغرافیایی اروپاییان و شکوفایی بنادر مهم اروپایی در دریای مدیترانه

پیدایش پادشاهی های قدرتمند

در سده های ۱۲ و ۱۳م. با احیای شهرها و رشد تجارت، به تدریج شاهان نیرومندی در اروپا به ویژه در انگلستان و فرانسه برسرکارآمدند

مهمترین اقدامات پادشاهان قدرتمند: تشکیل ارتش منظم و دائمی توسط این فرمانروایان هدف شاهان از ایجاد ارتش دائمی به منظور ایجاد تمرکز و کاهش وابستگی به نیروی نظامی فئودالها

پیامد تشکیل ارتش منظم توسط پادشاهان قدرتمند: تقویت حکومت مرکزی و قدرت اشراف فئودال به طرز چشمگیری کاهش یافت

علت حمایت بازرگانان و صنعتگران از پادشاهان قدرتمند: حکومت مرکزی مقتدرمی توانست ۱- نظم و امنیت را برقرار کند ۲- باعث یکسان سازی قوانین و وحدت اداری می شد ۳- شرایط مساعدی برای توسعه تجارت و صنعت فراهم می آورد.

جایگاه و موقعیت کلیسا

علت ساخت کلیساهای متعدد در سراسر امپراتوری روم: به دلیل گسترش مسیحیت و افزایش شمار مسیحیان در قلمرو امپراتوری روم

علل تأثیر گذاری کلیسا در قرون وسطا: تمام افراد متولد شده در خانواده مسیحی به کلیسا تعلق داشتند کلیسا بر تمام جنبه های زندگی مسیحیان نظارت داشت و اعمال نفوذ می کرد.

جایگاه کلیسادر قرون وسطا: ۱- هیچ نهادی به تاثیر گذاری کلیسا نبود ۲- هدایت جریان فکر و فرهنگ توسط کلیسا و سلیقه ی خودکلام، فلسفه، اخلاق، ادبیات و هنر را تعلیم می دادند. ۳- انحصار تفسیر کتاب مقدس و اجازه نمی دادند به

زبان های دیگر ترجمه شود. ۴- موفقیت در گسترش مسیحیت در میان ژرمن ها و سایر اقوام مهاجم به اروپا ۵- کلیسا ذارای املاک و زمین های بسیار در سراسر اروپا بود.

رسم بخشش گناهان در کلیسا: از جمله رسوم دینی که نفوذ و تأثیر گسترده ی کلیسا در قرون وسطا را نشان می دهد. شخص گناهکار در برابر کشیش به گناه خود اعتراف می کرد و برای بخشش و لغو کیفر گناهان خود پولی را پرداخت می کردند که از آن پول برای کارهای خیر و عام المنفعه مانند ساخت و تعمیر کلیسا، بیمارستان، سدها و جاده ها استفاده می شد.

حربه کلیسا برای مقابله با سرکوب مخالفان خود: کلیسا برای مقابله با بی دینی و بدعت گذاری از **حربه ی تفتیش عقاید** استفاده می کرد

متهمان به بی دینی و بدعت گذاری ۱- از کلیسا اخراج می شدند ۲- به سختی مجازات می شدند ۳- تبعید می شدند ۴- دارایی آن ها مصادر می شد ۵- به چوب بستن و سوزاندن از جمله مجازات ها محسوب می شد.

پاپ ها و پادشاهان

روابط کلیسا با شاهان و فئودال ها در قرون وسطا (پیش از مرگ شارلمانی): آمیزه ای از اتحاد و همکاری و رقابت و کشمکش بر سر قدرت بود در سده های نخستین قرون وسطا پاپ ها با همکاری و اتحاد شاهان و اشراف اروپای غربی تلاش های امپراتوری بیزانس را برای تسلط بر کلیسای رم ناکام گذاشتند. همکاری و اتحاد پاپ با شاهان و اشراف اروپای غربی،

روابط کلیسا با شاهان و فئودال ها پس از مرگ شارلمانی: اسقفها و پاپ به سبب آشفتگی اوضاع مدعی حقوق سیاسی و قدرت دنیویشدند و در مواقعی به رقابت و کشمکش با شاهان و امپراتوران پرداختند در سده های ۱۱ و ۱۲ اختلاف شدیدی میان پاپ و امپراتور مقدس روم بر سر انتصاب اسقف ها و اعطای حلقه و عصای اسقفی وجود داشت.

علم و آموزش

علل کساد ی فعالیت های فرهنگی و علمی در نیمه نخست قرون وسطا: به دلیل افول شهرها و اختصاص عمده ی آموزش به تربیت کشیشان و مبلغان مذهبی و تسلط بر فرهنگ و نظام تعلیم و تربیت در این دوره سیطره ی کلیسا بر ابعاد مختلف فرهنگ و نظام تعلیم و تربیت نتیجه توجه شارلمانی به علم و دانش: تأسیس مدرسه ای در کاخ سلطنتی در پایتخت و دعوت از علمای مسیحی از انگلستان، ایرلند و ایتالیا برای مطالعه و تدریس در آن مدرسه

علل توجه به علم در نیمه ی دوم قرون وسطا (پس از جنگ های صلیبی): ۱- به سبب رونق شهرهای اروپایی و افزایش ثروت و رشد جمعیت شهری ۲- پادشاهان، فئودال ها، کلیسا و بازرگانان به افراد باسواد نیاز داشتند ۳- نیاز به حقوق دانان برای حل و فصل دعاوی

نخستین مراکز آموزش عالی اروپا در نیمه دوم قرون وسطا: مدرسه های حقوق و طب از نخستین مراکز آموزش بودند که در ایتالیا گشایش یافت پس از آن به تدریج مدارس و دانشگاه ها توسعه یافت کتاب قانون ابن سینا از متون اصلی دانشگاه ها بود **دانشگاه پاریس:** تاسیس به فرمان پادشاه فرانسه

مهمترین علوم آموزشی در دانشگاه پاریس: حقوق، فلسفه و الهیات مسیحی

زبان علمی در نیمه دوم قرون وسطا: زبان لاتین

در نیمه دوم بر دانش هایی چون الهیات مسیحی، فلسفه تاکید میشد و به منطق و علوم تجربی و مهندسی بعلت تسلط کلیسا بر آموزش توجه نمی شد

نحوه آشنایی دانشمندان اروپایی در قرون وسطا با اندیشه های فلسفی فیلسوفان بزرگ یونان باستان همچون

ارسطو و افلاطون: آشنایی دانشمندان اروپایی از طریق ترجمه ی آثار و نوشته های فیلسوفان مسلمان مانند ابوعلی سینا و

ابن رشد

برجسته ترین فیلسوف اروپایی در سده های ۱۲ و ۱۳م. : توماس آکویناس، نظریات فلسفی او تا قرن ها فلسفه رسمی

کلیسای کاتولیک بود

یکی از مهم ترین کتاب های توماس آکویناس: اصول الهیات

ویژگی کتاب اصول الهیات: استفاده از برهان های ارسطو برای اثبات خدا